

Василевська-Смаглюк Ольга Михайлівна,

аспірантка;

Національна академія статистики, обліку та аудиту

КОНТРОЛЬ БЮДЖЕТІВ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ «ВІД БЮДЖЕТУ ВІЙНИ ДО ЕКОНОМІКИ ПЕРЕМОГИ»

Двадцятий місяць поспіль Україна перебуває у стані війни, спричиненої агресією Російської Федерації. Від цього особливо потерпають населення і природа, а також суспільно-господарська сфера країни, включаючи фінансово-економічну. Бюджетна система України являє собою своєрідний "лакмусовий папірець", котрий своєю чергою є найчутливішим фінансово-економічним індикатором реагування суспільства на війну.

Українські та світові ЗМІ, розглядаючи проект бюджету 2024 року, оцінюють його як другий бюджет війни [1]. У той же час Кабінет Міністрів, подаючи проект бюджету до Верховної Ради України, наголошує, що йдеться про рух "від бюджету війни до економіки перемоги" [2]. Відтак слід вести мову про стратегію переможного руху України. Саме ця стратегія має бути дороговказом фінансово-економічного розвитку країни у 2024 році та у повоєнному періоді.

Стратегія перемоги спирається на урядовий макропрогноз 2024 року, який передбачає економічний розвиток країни та зростання ВВП у майбутньому році на 5%. Ведучи мову про рух економіки у бік перемоги, урядові високопосадовці акцентують увагу на передбачених проектом Держбюджету-2024 основних економічних програмах, ключовими серед яких є програми, що передбачають взаємодію бюджету і бізнесу. З одного боку, бюджет повинен працювати для розвитку бізнесу; а з другого - український бізнес має активніше брати участь у забезпеченні потреб держави [3]. У контексті стратегії "від бюджету війни до економіки перемоги" це спричиняє необхідність посилення бюджетного контролю.

Проект Держбюджету-2024 передбачає доходи загального фонду (без урахування офіційних трансфертів і грантів) 1560,4 млрд грн та видатки в обсязі 3 108,2 млрд грн. Проект передбачає зниження дефіциту державного бюджету до 20,4 % ВВП (в 2023 року - 27% ВВП). Поряд із цим планується погашення державного боргу в обсязі 606,5 млрд грн (зокрема, 421,6 млрд грн внутрішніх боргів та 184,9 млрд грн. – зовнішніх).

Безперечним пріоритетом проекту Держбюджету-2024 залишаються безпека і оборона. Проектом Державного бюджету України ці видатки передбачені в обсягах 1 692,6 млрд грн, або 21,6 % ВВП. Джерелами покриття видатків на безпеку й оборону є кошти загального фонду обсягом 1 542,8 млрд грн та 119,8 млрд грн коштів спеціального фонду, у тому числі за рахунок зарахування військового ПДФО до спеціального фонду державного бюджету 96,3 млрд грн та 30 млрд грн державні гарантії [2].

У той же час експерт CASE Україна у дописі для Forbes Ukraine називає певні виклики проекту Держбюджету-2024, зокрема. Першим із викликів є

видатки на оборону та дефіцит бюджету. З огляду на те, що критичне припущення на 2023 рік щодо тривалості бойових дій не справдилось, це призвело до перегляду видатків на потреби оборони. Як наслідок, це спричинило зростання дефіциту з 20,6% ВВП, які початково планувалися, до орієнтовно 30% ВВП, якщо брати до уваги заплановане збільшення оборонних видатків на 317 млрд грн. Другим викликом експерт вважає непорозуміння між НБУ та МФУ щодо основних макропоказників. Так, Мінфін очікує 14,7% споживчої інфляції у 2023 році та 10,8% у 2024-му, а Нацбанк веде мову про 10,6% у поточному і 8,5% наступному роках. Нарешті, третім викликом для бюджету країни є вибори у США. Кілька місяців 2024 року, на думку експерта, можуть спричинити бюджетні ризики, якщо США змінять настрої щодо фінансово-економічної підтримки України [4].

Належить наголосити, що експерт не вказує на корупцію серед високопосадовців України, свідчення про яку продовжують істотно впливати на зміну політичних позицій найвищих посадовців США.

Слід також зазначити, що необхідність посилення бюджетного контролю територіальних громад спричиняє вказане вище зарахування до спеціального фонду державного бюджету військового ПДФО в сумі 96,3 млрд грн [2]. Воно залишається предметом суперечок між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування, що вносить протиріччя у державну стратегію децентралізації, яка передбачає передачу як повноважень, так і бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування [5].

Так, **Уряд 12 вересня ц.р. схвалив** проект закону «Про внесення змін до розділу VI Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України» [6]. Це схвалення свідчить, що **місцеві бюджети у наступні 15 місяців втратять доходів на 119,5 млрд грн. Вказані** зміни до Бюджетного кодексу пропонують з 1 жовтня 2023 року до 31 грудня 2024 року зараховувати не до місцевих бюджетів, а до спеціального фонду держбюджету надходження від оподаткування зарплат в секторі оборони. Відтак прогнозований обсяг додаткових надходжень для державного бюджету з 1 жовтня до 31 грудня 2023 року становитиме **25,8 млрд грн**, а за наступний 2024 рік – **93,7 млрд грн**. Зараз ці кошти зараховуються в доходи місцевих бюджетів, на території громад яких знаходяться відповідні військові частини чи інші установи сфери оборони. Слід наголосити, що спочатку повідомлялося про зарахування ПДФО з 1 січня 2024 року, але Мінфін України запропонував зробити це на квартал раніше. Слід відзначити, що в той же час анонсувалося додаткове збільшення витрат на грошове забезпечення сил оборони на 251 млрд грн.

Таким чином, цим законом Уряд забирає в місцевих бюджетів істотну частину їхніх доходів. Однак реалізація обраної Урядом стратегії потребує посилення контролю бюджетів громад з метою відстоювання прав органів місцевого самоврядування. З огляду на необхідність дотримання "від

бюджету війни до економіки перемоги" вважаємо, що фінансово-економічна система країни нині має працювати за прикладом ЗСУ.

І якщо ЗСУ стали реальним взірцем для багатьох країн світу – потенційно взірцевою покликана бути і проектна модель українського бюджету. Тому необхідна зміна чинної бюджетної моделі на модель розвитку [7]. Ми переконані у необхідності закладання передумов розвитку якраз у даний час. Тож як проєктований на 2024 рік бюджетний процес, так і подальше реформування бюджетної моделі та її контролю повинні передбачати умови, необхідні для економічного, соціального та екологічного розвитку українського суспільства.

На наше переконання, це означає, що демонтаж бюджетної моделі розвитку, починаючи з територіальних громад, є кроком, неадекватним умовам війни та повоєнного періоду. Зважаючи на це, постає необхідність поєднання ідей сталості розвитку і контролю бюджетів як у час війни, так і в повоєнному періоді.

Список використаних джерел

1. Бюджет війни - 2024: що чекає на українську економіку наступного року. URL: <https://bukinfo.com.ua/ekonomika/byudzheth-viyny-2024-shcho-chekaye-na-ukrajinsku-ekonomiku-nastupnogo-roku>
2. Проєкт державного бюджету. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-proekt-derzhavnoho-biudzhetu-na-2024-rik-vid-biudzhetu-viiny-do-ekonomiku-peremohy>
3. Допомога бізнесу на понад 41 млрд грн. Міністерка економіки Юлія Сvirиденко про шість основних економічних програм у проєкті держбюджету-2024. URL: <https://forbes.ua/money/dopomoga-biznesu-na-ponad-41-mlrd-grn-ministerka-ekonomiki-yuliya-sviridenko-pro-shist-osnovnikh-ekonomichnikh-program-u-proekti-derzhbyudzhetu-2024-26092023-16256>
4. Три виклики проєкту бюджету-2024: економіст оцінив реальність його виконання. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20230918-try-vyklyky-proyektu-byudzhetu-2024-ekonomist-oczinyv-realnist-jogo-vykonannya/amp/>
5. Місцеві бюджети вже в жовтні втратять податкові надходження з зарплат військових. URL: <https://finclub.net/ua/news/mistsevi-biudzhety-vzhe-v-zhovtni-vtratiat-podatkovy-nadkhodzhennia-z-zarplat-viiskovykh.html>
6. Уряд схвалив зміни до Бюджетного кодексу для фінансування сектору безпеки і оборони та розвитку оборонно-промислового комплексу. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_zmini_do_biudzhethnogo_kodeksu_dlia_finansuvannia_sektoru_bezpeki_i_oboroni_ta_rozvitku_oboronno-promislovogo_kompleksu-4182
7. Василевська-Смаглюк О.М. STEM-control-education: концептуальні засади контролю бюджетної моделі в умовах війни та повоєнного періоду. Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний

аспекти: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, «Інформаційно-аналітичне агентство», 2022. С. 254-259.

Вергелюк Юлія Юріївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій;
Панченко Ірина Віталіївна,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня;
Дощин Денис Олександрович,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
Державний податковий університет

РЕАЛІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Реалії сучасного стану економіки України вимагають пошуку джерел її відновлення у повоєнний період. Внутрішній інвестиційний потенціал України виснажується в силу дії ряду негативних чинників, які з одного боку зумовлені війною, а з іншого – накопиченими економічними проблемами. Економічна політика в цілому, та інвестиційна – зокрема, мають спрямовуватись на підвищення інвестиційного потенціалу галузей національної економіки та покращення інвестиційного середовища. Захист інтересів інвесторів, спрощена система ведення бізнесу, вигідні та прозорі податкові умови – ключові пріоритети, які слід визначити, будуючи повоєнну економіку. Так, економічні бази повоєнної економіки мають ключові відмінності від країн, які розвиваються в звичайних умовах. Без налагодження та стимулювання інвестиційних потоків з-за кордону та диверсифікації інвестиційних джерел важко уявити активне відновлення. В цьому ключі, обрана тематика є актуальною та важливою.

Прямі іноземні інвестиції займають провідне місце в процесі глобалізації – найхарактернішої ознаки розвитку сучасної світової економіки. Для України питання залучення прямих іноземних інвестицій є пріоритетним на сучасному етапі трансформаційних змін в економіці. Законом України «Про режим іноземного інвестування» для іноземного інвестора встановлено національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, тобто рівні умови діяльності з вітчизняним інвестором. Іноземним інвесторам надаються державні гарантії захисту їх капіталовкладень [1].

Реальна економічна ситуація в Україні значно ускладнює інвестиційну діяльність. Будь-який інвестор постійно діє, виходячи із співвідношення між отриманням розміру можливого прибутку та ризиком. На відміну від учасників процесу прямої купівлі – продажу товару, інвестор має намір вкласти свій капітал з розрахунком на майбутній результат і повинен бути